

Chystaný únos Andreja Hlinku. Tajná akcia poľskej výzvednej služby

Mečislav Borák

Historická revue. Časopis o dejinách spoločnosti. Bratislava, 9/1998, č. 7, s. 8-9.

Politická situácia sa často riešila rozličnými spôsobmi. Aj únosmi. Bola by škoda nespomenúť jeden chystaný, ale neuskutočnený únos, o ktorom verejnosť zrejme vôbec nevie. Týkal sa Andreja Hlinku a zosnovala ho v roku 1920 poľská výzvedná služba, ako tomu nasvedčujú dokumenty z jej tzv. plebiscitnej sekcie, uložené v Ústrednom vojenskom archíve vo Varšave.

PLÁN ÚNOSU

Práve z Bialej odoslal 25. 4. 1920 kapitán Ostrowski list, v ktorom opisoval jednu z plánovaných akcií poľskej výzvednej služby na území ČSR. Uvádza v ňom, že koncom marca 1920 sa vo Varšave stretol istý kapitán Polakiewicz so slovenskými emigrantmi Ungerom a Jehličkom, ktorí ho prosili, aby im Poliaci pomohli dostať Hlinku z väzenia. Kapitán Polakiewicz zveril akciu B. Ostrowskému. Ten nariadil dôverníkovi expositúry, istému Walkovi, aby zašiel do Prahy na prieskum. Ak by sa ukázalo, že ide o ľahkú záležitosť, mal Hlinku sám oslobodiť a priviesť do Poľska. Podarilo sa zabezpečiť mu legitimáciu na meno Grabowski. Zároveň dostal od úradníka ministerstva zahraničných vecí v Tešíne Bratkowského odporúčanie na jeho kolegu Lacinského na vyslanectve v Prahe. V liste sa zdôrazňovalo, že šlo o odporúčanie čisto súkromné, čiže pokiaľ sa Walek v Prahe hlásil k poľskej diplomatickej delegácii, robil tak len preto, aby sa mohol spojiť s vedúcim kancelárie poľského vyslanectva Lacinským. V žiadnom prípade ani kapitán Polakiewicz, ani nik iný z jeho dôstojníkov Walkovi nepovedal, že plán Hlinkovho únosu podporuje sám náčelník štátu, a tiež nie je známe, že by to Walek v Prahe tvrdil. Aj keď Walek na zverenú úlohu sám nestačil, počínal si dobre a priviezol podrobné informácie o väznení Hlinku aj situačné nákresy.

MENÁ Z LISTU

Pokúsme sa teraz bližšie osvetliť niektoré mená, o ktorých sa list zmieňuje. Náčelníkom štátu, na ktorého sa pravdepodobne Walek v Prahe odvolával, aby svojej tajnej misii dodal v očiach úradníkov najvyššej dôležitosti, bol legendárny veliteľ poľských vojsk Józef Klemens Pilsudski. Už v novembri 1918 mu Regenčná rada zverila vojenskú aj civilnú moc v Poľsku. Od 22. 11. 1918 sa stal dočasným náčelníkom štátu, titul náčelníka štátu mu udelil Sejm 22. 2. 1919. Spravoval svoj úrad až do voľby G. Narutowicza za prezidenta v decembri 1922. Počas poľsko-boľševickej vojny mal aj titul vrchného veliteľa a od marca 1920 hodnosť maršálka Poľska.

Poľským vyslancom v Prahe bol vtedy Stanislaw Patek (od 24. 5. 1919), až do 20. 5. 1920 tu nastúpil ako chargé d'affaires Alfred Wysocki. Tak vysoko zrejme Walek nešiel, stačil mu kontakt na vedúceho kancelárie vyslanectva Lacinského. Odporúčanie od Stefana Bratowského malo určite patričnú váhu. Bol totiž prvým referentom pre česko-slovenské záležitosti na ministerstve zahraničných vecí vo Varšave a delegátom ministerstva v Tešíne, neskôr poľským konzulom v Moravskej Ostrave.

Spolahlivo možno určiť aj mená pracovníkov poľskej rozviedky. Kapitán Karol Polakiewicz viedol český referát na generálnom štábe poľskej armády. Čoskoro sa stal majorom, rovnako ako kapitán Boleslaw Ostrowski, veliteľ Tajnej vojenskej organizácie (TOW) v tešínskom Sliezsku. Táto organizácia bola podriadená generálovi Latinikovi a zaoberala sa prípravou ozbrojeného povstania v tejto oblasti, v 20 rotách mala viac ako 4500 vojakov a dôstojníkov. Po definitívnom rozdelení Tešína arbitrážou v roku 1920 bola rozpustená.

JÁNOŠÍK Z RUŽOMBERKA

Hlavného hrdinu nášho príbehu, ktorý mal osobne uskutočniť Hlinkov únos, tiež dobre poznáme. V Bielsku síce pôsobil spravodajca Stanislaw Grabowski, ktorý bol v 30. rokoch nasadený na českého špióna Karla Ostruszku a nakoniec sa stal dôstojníkom policajnej vyšetrovacej služby, ale v našom prípade si priezvisko Graboského len vypožičal istý Jan Walek. Ten patril k najlepším ľuďom veliteľa TOW Ostrowského, k najužšej šesťčlennej skupine, ktorá počas plebiscitu organizovala tie najodvážnejšie útoky na české plebiscitné výbory a českých úradníkov. Vzhľadom na svoju povesť a skúsenosti bol práve on poverený realizovaním únosu.

Vieme aj o jeho neskorších osudoch, ktoré však už natoľko nezodpovedali jeho povesti profesionála. Po rozpustení TOW sa dal do služieb poľskej rozviedky a pod menom Pavel Krátký robil kuriéra medzi spravodajským strediskom v Brne a expozitúrou v Tešíne. Keď vo februári 1921 prišli členovia Slovenskej národnej rady Dr. Unger a poručík Scholtis (uvádzaný tiež ako Soltész) s návrhom uskutočňovať na Slovensku ozbrojené prepady pokladníc štátnych úradov, odporúčal im veliteľ tešínskej expozitúry kapitán Jan Kowalski (zrejme bez vedomia svojich nadriadených) ako najvhodnejšieho človeka na takúto úlohu práve Jana Walka. Aj jeho dvaja spoločníci vybratí na lúpežný prepad – Józef Londzin a Stanislav Kalfas (niekedy uvádzaný ako Kajfosz) – patrili k niekdajšej najlepšej teroristickej šestke TOW.

Dňa 28. februára 1921 po polnoci vyšli vlakom z Třinca do Ružomberka, kde na pravé poludnie prepadli daňový úrad. Mal to byť symbolický čin, keď si na útok vybrali práve Hlinkovo pôsobisko? Miesto im určil slovenský poručík Scholtis, ktorý priebeh akcie nenápadne sledoval. Z pokladnice ukoristili 8 tisíc korún, priviazali českých úradníkov k stoličkám, kým slovenských len postavili k múru. Pri odchode zamkli budovu. Privolaní četníci ich však onedlho dostihli a zatkli, len Londzin sa pokúšal brániť. Vo väzbe potom prezradili česko-slovenským úradom množstvo informácií o činnosti TOW počas plebiscitu, čo vzápätí propagačne využila česko-slovenská tlač. Niekoľko dní po prepade priniesla napr. Obrana Sliezska článok s názvom *Proslavení polští lupiči z Těšínska řádí na Slovensku*.

ÚNOS SA NEKONAL

Dochoval sa ešte jeden list, ktorý potvrdzuje plán Hlinkovho únosu. Ide o stručnú odpoveď poľského ministerstva vojenstva ministerstvu zahraničných vecí zo dňa 28. 4. 1920: „*Vo věci listu p. Wysockého sa vysvětluje, že skutečně existoval plán na vyslobodzenie kňaza Hlinku z českého vězení. S tímto cíelom vyslal kapitán Ostrowski důveryhodného člověka Grabowského do Prahy, aby sa v tejto věci dorozumel s p. Lacinským.*“ Je zrejme, že nastávajúci veľvyslanec v Prahe Wysoci si chcel overiť pravdivosť Walkových rečí, o ktorých sa nepochybne dozvedel. Vojaci Walkovu dôveryhodnosť potvrdili a dodržali aj jeho inkognito, lebo v Prahe vystupoval pod menom Grabowski.

A prečo sa vlastne únos Andreja Hlinku neuskutočnil? Vysvetľuje to záver lisu kapitána Ostrowského: „*Akciu pravdepodobne dialejš prevádzat' nebudem, nakoľko kňaz Hlinka bol*

údajne zvolený do česko-slovenského parlamentu a ako som slyšiel, je už na slobode.“ Takmer tými istými slovami vysvetľoval zastavenie akcie aj druhý zmieňovaný list, ktorého autorom bol zrejme kapitán Baczynski, pomocník šéfa II. Oddelenia ministerstva vojenstva vo Varšave.

Rozviedčik Walek teda prišiel do Prahy príliš neskoro. Už počas rozhodovania o únose bol Hlinka na slobode. Prietáhy so začatím procesu totiž nakoniec ministerstvo spravodlivosti vyriešilo tak, že poskytlo Hlinkovi možnosť, aby si podal žiadosť o prepustenie zo zdravotných dôvodov. Urobil tak 7. 2. 1920 a čoskoro bol prepustený. Súdu uviedol, že bude bývať v sanatóriu v Podolí u Prahy. K jeho prepusteniu isto prispeli aj voľby do Národného zhromaždenia, chystané na apríl 1920. Ako kandidát ľudovej strany bol opäť zvolený, získal poslaneckú imunitu a koncom apríla sa vrátil na Slovensko.